

УДК 811.133.1'367.625.43

Анастасія Лепетюха

<https://orcid.org/0000-0002-2812-4510>

**МОНОПРЕДИКАТИВНІ ВИСЛОВЛЕННЯ,
УСКЛАДНЕНІ СИНОНІМІЧНИМИ
ДІЄПРИСЛІВНИКОВИМ АБО СУБ'ЄКТНИМ
ДІЄПРИКРЕТНИКОВИМ ЗВОРОТАМИ
(на матеріалі сучасної французької художньої прози)**

У статті монопредикативні висловлення з синтаксичною синонімією, ускладнені дієприслівниковим або суб'єктним дієприкметниковим зворотами, розглянуто як феноменологічно редуковані вторинні системні (мовні) трансформи, актуалізовані у вигляді моносуб'єктних мовленнєвих інновацій з імпліцитно-експліцитною або з імпліцитно-експліцитною + експліцитною предикацією. Проаналізовано структурно-семантичні особливості таких висловлень та визначено ступінь ко(н)текстуальної пертинентності всіх членів віртуального (мовного) синонімічного ряду шляхом зворотної реконструкції (мовлення → мова) трансформаційних процесів із залученням альтернативного лінгвістичного експерименту.

Ключові слова: дієприслівниковий зворот, ко(н)текст, мовленнєва інновація, монопредикативне висловлення, пертинентність, синтаксична синонімія, суб'єктний дієприкметниковий зворот.

Вступ

На осі оперативного часу кінетизму (руху) думки в процесі каузації синонімічних конструкцій здійснюються поетапні феноменологічні поліоперації з реконструювання буття та його структур і категорій: довпорядкована ситуація (спостереження видимих фактів та явищ) → неусвідомлена діяльність розумових механізмів із реконструювання видимих фактів та явищ → підсвідомий шар мови (формування сублінгвістичних схем) → поверхневий шар свідомості мови (первинні структури → вторинні структури – результат трансформації первинних побудов) → мовлення

(актуалізація функціонально транспонованих або нетранспонованих синонімічних трансформів).

Отже, у результаті неусвідомленої ментальної активності на підсвідомому рівні мови створюються «сублінгвістичні» схеми, або «когнітивні кореляти ситуації» (ван Дейк, 1989, с. 69), які становлять ментальні сутності, що можуть бути визначені як мінімальні одиниці ментальної інформації (Gineste, 2003, р. 48), типові моделі, за зразком яких відтворюються численні мовні знаки. У поверхневому шарі свідомості мови на основі таких моделей формуються первинні синтагма або пропозиція з певним семантичним змістом, тобто стрижнева структура, або денотативне ядро, що феноменологічно трансформується (редукується або реконструюється) у вторинні однобазові (з одним термінальним ланцюжком) та двобазові (з двома та більше термінальними ланцюжками) синонімічні структурно та семантично нюансовані синтагми або пропозиції, серед яких виділяємо структуру, що наближається, приблизно, близьку, подібну та адекватну структури в межах функціонально-семантичного поля (далі – ФСП) синтаксичної синонімії (далі – СС). Адекватна структура становить функціонально транспоновану або нетранспоновану розширену, звужену (компресовану) або рівнокомпонентну (термін автора) ко(н)текстуально преференціальну опцію, що актуалізується мовцем у вигляді функціональної домінанти (термін Ш. Баллі (Bally, 1926, р. 129)) – мовленнєвої інновації.

Теоретичне підґрунтя

У французькій художній літературі ХХ – початку ХХІ ст. переважають звужені синонімічні преференціальні опції – дієприслівникові та дієприкметникові звороти, актуалізація яких відображає загальну сучасну тенденцію до спрощення засобів вираження авторської думки. Зокрема, у К. Жака, А. Кехрер, Б. Клавеля, Ж. Ренара, Сан-Антоньо, Б. Симоне, Б. Вербера виявлено велику кількість моно- та поліпредикативних висловлень із синонімічними дієприкметниковими та дієприслівниковими синтагмами, що є компресованими трансформами стрижневих підрядних та сурядних пропозицій.

Структурні та функціонально-семантичні особливості таких висловлень трактують по-різному в сучасному мовознавстві. Р. Піотровський визначає дієприкметникові та дієприслівникові звороти як розгорнуті синтаксичні побудови з широко розвиненою системою логічних зв'язків (Піотровський, 1960, с. 166). Ю. Маслов розглядає конструкції з дієприкметниковими зворотами як структури з гібридною дієслівно-ад'єктивною

частиною мови, що семантично наближаються до одноактних ад'єктивних висловлень, оскільки в дієприкметнику загальнограматична дієслівна ознака послаблюється за рахунок семантичного значення, притаманного прикметнику. Дієприслівник, на думку вченого, виражає процесуальність, але не прямо відносить її до носія ознаки, як форма, що відмінюється, а через іншу ознаку, тобто як ознака ознаки, що зближує таку форму за семантикою та функцією з прислівником; таким чином утворюється особлива гібридна дієслівно-адвербіальна частина мови (Маслов, 1975, с. 209). О. Гулига вважає, що дієприкметниковий або дієприслівниковий звороти є однополосними одиницями, пов'язаними з висловленням імпліцитним зв'язком (Гульга, 1971, с. 106). Н. Щербіна зараховує дієприкметникові і дієприслівникові звороти до різноструктурних паралельних синтаксем, схожих за лексичним складом засобів вираження спільного змісту (Щербіна, 1999, с. 4). На думку вченої, дієприкметниковий зворот виконує атрибутивну функцію, а дієприслівниковий – функцію предикатного поширювача, залежно від їхніх семантичних особливостей. Власне атрибут є синтаксично субординованою факультативною характеристикою субстанціальної синтаксеми. Предикатний поширювач становить координовану предикатом, але семантично рівнозначну останньому синтаксему-напівпредикат. Він безпосередньо пов'язаний із семантикою присудка, є його характеристикою, але не підпорядковується йому (Щербіна, 1999, с. 7).

Розбіжність у трактуванні дієприкметникових та дієприслівникових структур зумовила актуальність цієї розвідки та визначила мету дослідження: виділення структурних типів та виявлення функціональних і семантичних особливостей монопредикативних висловлень (далі – МПВ) із синонімічними дієприслівниковими або суб'єктивними (тими, що відносяться до підмета) дієприкметниковими зворотами, а також визначення ступеня пертинентності кожного члена віртуального синонімічного ряду в певному ко(н)тексті.

Методи та матеріал дослідження

До аналізу МПВ із синонімічними дієприслівниковими та суб'єктивними дієприкметниковими синтагмами залучено методи «альтернативного» (термін Л. Щерби (Щерба, 2004, с. 275)) лінгвістичного експерименту, який полягає «у штучній заміні слова або фрази тексту, що аналізується, синонімічним словом або фразою» (Пешковський, 1927, с. 30), та зворотної реконструкції (від фізичного (мовлення) до афізичного (мова)) адресатом віртуальних трансформаційних процесів на основі спостереження актуалізованих синонімічних структур.

Матеріалом дослідження слугували 12 прикладів МПВ із синонімічними дієприслівниковими та суб'єктними дієприкметниковими синтагмами французької художньої прози кінця XIX – початку XX ст.

Результати дослідження

Структурні типи ускладнених МПВ. У цьому дослідженні МПВ із СС, ускладнені дієприслівниковим або суб'єктним дієприкметниковим зворотами, визначено як моносуб'єктні мовленнєві інновації з імпліцитно-експліцитною або з імпліцитно-експліцитною + експліцитною предикацією (з дієприкметником у функції стимулятора предиката). В останньому випадку йдеться про перифрастичне дієслівне сполучення. За визначенням Н. Шеремети, «дієслівна перифраза являє собою пряме або прийменникове поєднання двох дієслів (...), яке виражає, окрім дії або стану предмета, спосіб розвитку або ступінь завершення дії. Перше дієслово перифрази відіграє допоміжну роль, пов'язуючи основне дієслово з підметом. Утративши лексичне значення, притаманне йому поза перифрастичним сполученням, це дієслово є носієм значення способу дії у дводієслівній перифразі» (Шеремета, 1965, с. 183–185).

Дієприкметникові та дієприслівникові ускладнювачі займають три позиції у висловленні: ініціальну (препозитивну), медіальну (інтерпозитивну) та фінальну (постпозитивну), залежно від комунікативної інтенції мовця та особливостей його ідіостилю. Інтерпретація повідомлення та визначення ступеня ко(н)текстуальної пертинентності кожного віртуального мікрополя ФСП СС здійснюються шляхом альтернативного лінгвістичного експерименту, тобто мовної гри адресата, який зворотно реконструює системний синонімічний ряд.

У статті виділяємо такі структурні моделі МПВ, ускладнені дієприслівниковими або суб'єктними дієприкметниковими зворотами:

- а) (D) + Gpr / Gp / Ppr / Pp (+ C) + S + P (+ C);
- б) S + (D) + Gpr / Gp / Ppr / Pp (+ C) + P (+ C);
- в) S + P + (D) + Gpr / Gp / Ppr / Pp (+ C);
- г) S + P (+ C) + (D) + Gpr / Gp / Ppr / Pp;
- ґ) Gpr / Gp / Ppr / Pp + P + S + P (+ C);
- д) S + P (+ C) + Gpr / Gp / Ppr / Pp (+ C) + P;
- е) S + P + Gpr / Gp / Ppr / Pp + P (+ C);
- є) S + Gpr / Gp / Ppr / Pp + P (+ C) + P (+ C),

де D – стимулятор дієприкметника / дієприслівника; Gpr – дієприслівник теперішнього часу; Gr – дієприслівник минулого часу;

Prp – дієприкметник теперішнього часу; Pr – дієприкметник минулого часу; P – предикат / присудок; S – субстантив / підмет; C – додаток.

Функціонально-семантичні особливості дієприкметникових та дієприслівникових синонімічних синтагм. Зворотна реконструкція системних трансформаційних операцій та лінгвістичний експеримент. Синонімічні функціональні доміанти-дієприкметникові звороти виконують атрибутивну (прикметникову) та адвербіальну функцію у висловленні, а дієприслівникові – адвербіальну та адвербіально-«співпредикативну» (Helbig & Buscha, 2001, p. 561) (функцію семантичних поширювачів (стимуляторів) предиката). Серед МПВ сучасної французької художньої прози, ускладнених дієприкметниковими зворотами зі звуженням денотативного ядра, виділяємо структури з непроцесуально- / нерезультативно-ознаковими (при атрибутивній функції дієприкметника) та процесуально- / результативно-ознаковими (при адвербіальній функції дієприкметника) мікрополями СС із такими семантичними відношеннями: а) експлікативні (преференціальна опція, яка актуалізує стрижневу структуру у вигляді підрядної відносної пропозиції); б) причинно-наслідкові (мовленнева інновація-реалізація денотативного ядра-підрядної обставинної пропозиції); в) поступки (часто в супроводі адвербіальних стимуляторів *bien que / quoique*) (перифраза первинної підрядної обставинної пропозиції). Наведемо приклади:

(1) *Vêtu d'une tunique bleu-roi, il s'inclina devant Akaba et Eva* (Kehrer, 2012, p. 179)

У прикладі (1) з препозитивною синонімічною дієприкметниковою синтагмою (Pr + C + S + P + C) з атрибутивною (ад'єктивною) функцією спостерігаються експлікативні семантичні відношення з фокалізацією дієприкметника *vêtu*. Стрижнева підрядна пропозиція синонімічної структури у межах ФСП виглядає так: *lui qui était vêtu d'une tunique bleu-roi*. Перший трансформаційний термінальний ланцюжок представлено мікрополем приблизної конструкції: *lui, étant vêtu d'une tunique bleu-roi*, що трансформується у структуру, що наближається: *étant vêtu d'une tunique bleue*, яка, своєю чергою, перифразується в близьку структуру: *lui, vêtu d'une tunique bleu-roi*. Остання редукується до адекватної для даного ко(н)тексту опції: *vêtu d'une tunique bleu-roi*. Лінгвістичний експеримент дає змогу визначити ступінь ко(н)текстуальної пертинентності стрижневої структури та кожного трансформа: а) *Lui, qui était vêtu d'une tunique bleu-roi, il s'inclina devant Akaba et Eva*; б) *Lui, étant vêtu d'une tunique bleu-roi, il s'inclina devant Akaba et Eva*; в) *Étant vêtu d'une tunique bleu-roi, il s'inclina devant Akaba et Eva*; г) *Lui, vêtu d'une tunique bleu-roi, il s'inclina devant Akaba et Eva*; ґ) *Vêtu d'une tunique bleu-roi, il s'inclina devant Akaba et Eva*.

Отже, у поданому контактному (інтрафрастичному) ко(н)тексті аналізована преференціальна опція видається найбільш адекватною, оскільки вживання первинної структури або скорочених трансформів із самостійним займенником *lui* спричинило б ко(н)текстуальну займенникову (анафоричну) та структурну надмірність; з іншого боку, імплікацію дієслова-копули зумовлено ідіостилем письменника, який актуалізує у пре- та посттекстах досліджувані типи звужених МПВ: *Un sourire affable et imposant illumina néanmoins tout son visage en y dessinant une courbe en demi-lune. Vêtu d'une tunique bleu-roi, il s'inclina devant Akaba et Eva. Au loin, des pleurs d'enfants résonnaient, suivis de reniflements sourds. La marabout remit son chapelet constitué des billes roses.*

(2) *Là, des milliers de très petits hommes, juchés sur les hauteurs, les attendaient* (Werber, 2015, p. 54)

Приклад (2) із медіальним розташуванням дієприкметникового звороту-ускладнювача (S + Pp + C + P + C) з адвербіальною функцією також характеризується експлікативним семантичним значенням. Стрижнева структура аналізованої синтагми є такою: *qui étaient juchés sur les hauteurs*. У ФСП СС наявні мікрополя структури, що наближається (*étant juchés sur les hauteurs*), та адекватної структури. У дистантному (інтрафрастичному) ко(н)тексті, в якому реалізується дієприкметникова синонімічна синтагма, денотативне ядро та перший трансформ є синтаксично і семантично надлишковими через присутність складнопідрядних висловлень, що вводяться сполучниками *que* та *alors que*, та семантичної надмірності експліцитно-імпліцитного предиката *être*. Порівняймо:

L'explorateur finit par retrouver des forces et parvient à raconter les événements qu'il vient de vivre. Lui et ses douze compagnons d'expédition ont débarqué sur la côte du continent de l'Ouest. Là, des milliers de très petits hommes, juchés sur les hauteurs, les attendaient.

Les explorateurs ont essayé de parlementer, mais les mini-humains ont répondu par une volée de flèches. Ils ont fui mais les autochtones les ont poursuivis et arrosés de leurs tirs alors qu'ils s'embarquaient sur leur nef.

а) *Là, des milliers de très petits hommes, qui étaient juchés sur les hauteurs, les attendaient;* б) *Là, des milliers de très petits hommes, étant juchés sur les hauteurs, les attendaient;* в) *Là, des milliers de très petits hommes, juchés sur les hauteurs, les attendaient.* Отже, тільки широкий ко(н)текст дає змогу встановити умови пертинентності аналізованої дієприкметникової преференціальної опції.

(3) *Ne voulant pas interrompre le ravissant duo, je les observe de loin* (Duguël, 1995, p. 126)

Ця мовленнєва інновація з ініціальною заперечною процесуально-ознаковою дієприкметниковою конструкцією з атрибутивною функцією у сполученні з предикатом (Prg + P + C + S + P + C) є ко(н)текстуально адекватним МПВ із семантичним причинно-наслідковим значенням. Стрижнева пропозитивна структура наведеної синонімічної побудови виглядає так: *comme je ne veux pas interrompre le ravissant duo* або *je ne veux pas interrompre un ravissant duo, donc...* Обидві можливі первинні пропозиції становлять підрядну та сурядну конструкції, що спричиняють ко(н)текстуальну займенникову надмірність: а) *Comme je ne veux pas interrompre le ravissant duo, je les observe de loin*; б) *Je ne veux pas interrompre le ravissant duo, donc je les observe de loin*. Отже, мовець реалізує висловлення з дієприкметниковим зворотом з метою уникнення реактуалізації вже введеного референта (*je*) у контактному ко(н)тексті.

(4) *Depuis plusieurs jours, une sorte de folie s'était emparée du monde, livrant le village aux cohortes infernales du monde des ténèbres* (Simonay, 2009, p. 17)

Синонімічна експлікативна частина з адвербіальною ко(н)текстуальною функцією поданого процесуально-ознакового МПВ, побудованого за структурною моделлю: S + P + C + Prg + C, є однобазовим актуалізованим трансформом такої стрижневої пропозиції: *qui livrait le village aux cohortes infernales du monde des ténèbres*, пертинентним у такому ко(н)тексті: *Depuis plusieurs jours, une sorte de folie s'était emparée du monde, livrant le village aux cohortes infernales du monde des ténèbres. Cela avait commencé par un vaste front de nuages noirs qui avait envahi le ciel depuis le nord, là où se dressaient les montagnes qui crachaient le feu.*

Зживання стрижневої структури в ініціальній позиції спричинило б ускладнення підрядним висловленням дискурсивного фрагмента, який уже містить поліпредикативну конструкцію з подвійною підрядністю.

(5) *Bien que commencée dans la direction opposée la promenade de la femme et du chien les conduit inéluctablement devant la maison* (Chapsal, 1993, p. 265)

Ця результативно-ознакова мовленнєва інновація (D + Prg + C + S + P + C) із семантичним значенням поступки, що експлікується ініціальним дієприкметниковим стимулятором *bien que*, є результатом системної двобазової трансформації: *bien qu'elle soit commencée dans la direction opposée* (стрижнева структура) → *bien qu'étant commencée dans la direction opposée* (приблизна структура) → *bien que commencée dans la direction opposée* (адекватна структура). Комуникант реалізує компресовану преференціальну опцію

з метою уникнути ускладнення конструкції суб'юнктивом та повторної актуалізації одного й того самого референта (*прогулянка*) із віртуального корпусу референтів у контактному ко(н)тексті: *Bien qu'elle soit commencée dans la direction opposée la promenade de la femme et du chien les conduit inéluctablement devant la maison*. Непертинентність приблизної структури з надлишковим імпліцитно-експліцитним предикатом-копулою *être* пояснюється претекстом, у якому реалізується дієприслівниковий зворот: "*Un amour-retard, voilà ce que m'a laissé ce lâcheur!*" *se dit Suzanne en passant la laisse à Monsieur le Chien pour aller faire un tour en ville*.

МПВ із імпліцитно-експліцитною предикацією та з адвербіальною й адвербіально-співпредикативною функціями, ускладнені дієприслівниковими зворотами, які становлять редуковані трансформи підрядних та сурядних стрижневих структур, характеризуються такими семантичними значеннями: а) темпоральності (з відношеннями одночасності / передування процесу, вираженими дієприслівниковим зворотом теперішнього / минулого часу), такі відношення часто підсилюються стимуляторами дієприслівника у вигляді адвербіальних елементів *tout, aussitôt, sitôt, à peine...que* тощо, а також адвербіалізованим субстантивом *une fois*; б) умовності; в) причинно-наслідковими (іноді в супроводі стимулятора *tout*); г) поступки (зі стимулятором *tout*).

(6) *Ayant demandé sans gêne le nom d'une quantité d'autres, elle n'avait pas osé pour celui-là* (Loti, 1986, p. 43)

Ініціальний дієприслівниковий зворот минулого часу наведеного МПВ (Gr + C + S + P + C) виконує адвербіальну функцію у висловленні та характеризується темпоральними семантичними відношеннями передування дії, описаної експліцитною предикативною структурою. Синонімічний ряд аналізованої синтагми виглядає так: *après qu'elle avait demandé sans gêne le nom d'une quantité d'autres* (підрядна стрижнева структура) → *après avoir demandé...* (структура, що наближається) → *ayant demandé* (адекватна структура). Визначимо ступінь ко(н)текстуальної пертинентності функціональної домінанти: *Et puis, ses yeux s'étaient abaissés vite, par politesse, et il avait de nouveau paru très occupé des chanteurs, ne laissant plus voir de sa tête que les cheveux noirs, qui étaient assez longs et très bouclés derrière, sur le cou*.

а) *Après qu'elle avait demandé sans gêne le nom d'une quantité d'autres, elle n'avait pas osé pour celui-là*; б) *Après avoir demandé sans gêne le nom d'une quantité d'autres, elle n'avait pas osé pour celui-là*; в) *Ayant demandé sans gêne le nom d'une quantité d'autres, elle n'avait pas osé pour celui-là*.

Ce beau profil à peine aperçu; ce regard superbe et un peu farouche; (...)

Ко(н)текстуально адекватна опція актуалізується, з одного боку, з метою полегшити адресату інтерпретацію дискурсивного фрагмента, ініціальне висловлення якого є ускладненою поліпредикативною структурою, з іншого – вона ілюструє особливості ідіостилю автора, який віддає перевагу компресованим конструкціям (*paru très occupé, ne laissant plus*).

(7) *J'éprouve, en le regardant, une grande, une très grande joie* (Laffitte, 1983, p. 196)

У цьому прикладі з медіальним розташуванням дієприслівникового звороту (модель: S + P + Gpr + C + C) з адвербіальною ко(н)текстуальною функцією та з одним термінальним ланцюжком: *quand (lorsque) je le regarde* (стрижнева структура) → *en le regardant* (адекватна структура) наявні темпоральні відношення одночасності дій. Згідно зі своєю комунікативною інтенцією мовець обирає скорочену синонімічну синтагму, оскільки навіть поза широким (дистантним) ко(н)текстом, у контактному ко(н)текстуальному оточенні використання первинної структури призвело б до повтору складників МПВ: *J'éprouve, quand (lorsque) je le regarde, une grande, une très grande joie*.

(8) *Samuel ne la quittait pas des yeux, scrutant son expression* (Sender, 2012, p. 149)

У такому МПВ, побудованому за схемою: S + P (+ C) + Gpr + C, фінальний дієприслівниковий ускладнювач є преференціальною опцією-однобазовим трансформом віртуальної пропозиції *et scrutait son expression*. Ко(н)текстуально адекватною побудовою видається саме актуалізована синтагма з СС, оскільки у посттексті автор двічі вживає конектор *et*: для з'єднання двох однорідних членів висловлення та двох частин складносурядної структури. Порівняймо: а) *Samuel ne la quittait pas des yeux et scrutait son expression. Il sembla peser le pour et le contre puis soudain se pencha en avant, coudes sur les genoux, et parla lentement*; б) *Samuel ne la quittait pas des yeux, scrutant son expression. Il sembla peser le pour et le contre puis soudain se pencha en avant, coudes sur les genoux, et parla lentement*.

(9) *En y réfléchissant bien, je préfère me cogner les dondons plutôt que l'odeur de gaillon de chez Mc Donald's* (Gavalda, 1999, p. 38)

У цьому прикладі (модель: Gpr + C + S + P + C) з ініціальним дієприслівниковим зворотом актуалізується підрядна умовна стрижнева структура *si j'y réfléchis bien* у вигляді компресованої адекватної опції-однобазового трансформа, пертинентного в контактному ко(н)тексті, оскільки первинна пропозиція містить повтор уже актуалізованого референта *je*.

(10) *Ce lundi, Joss filait presque ses trois nœuds et demi, s'efforçant de rattraper un retard de vingt minutes* (Vargas, 2006, p. 12)

У наведеній мовленнєвій інновації (S + P (+ C) + Grp + P + C) з адвербіально-співпредикативною функцією (функцією стимулятора) дієприслівника *s'efforçant*, який «виражає необмежено-тривалий спосіб дії» (Муллахметова, Молостова, 2013, с. 141), спостерігаються темпоральні відношення одночасності дій, виражених експліцитним (*filer*) і експліцитно-імпліцитним + імпліцитним (*s'efforçant de rattraper*) предикатами. В аналізованому МПВ стрижнева підрядна пропозиція з причинно-наслідковими відношеннями: *parce qu'il s'efforçait de rattraper un retard de vingt minutes* презентована синонімічною дієприслівниковою синтагмою-однобазовим ко(н)текстуально пертинентним трансформом: *Ce lundi, Joss filait presque ses trois nœuds et demi, s'efforçant de rattraper un retard de vingt minutes. En raison du marc de café qui s'était déversé en totalité sur le sol de la cuisine.*

Денотативне ядро є непертинентним у поданому ко(н)тексті, оскільки у приєднаній частині вживається прислівник причинності (*en raison de*). Отже, автор скорочує ініціальну конструкцію, щоб запобігти ускладненню дискурсивного фрагмента лексичними синонімами.

(11) *Tout en ayant connaissance de l'air glacé, il était à l'abri et au chaud* (Simon, 1984, p. 80)

У поданому МПВ із семантичними відношеннями поступки дієприслівниковий зворот зі стимулятором *tout* займає ініціальну позицію ((D) + Grp + C + S + P + C). Первинна підрядна пропозиція виглядає приблизно так: *bien qu'il en eût connaissance...* Дієприслівникова преференціальна конструкція становить адекватний однобазовий трансформ, який автор обирає для спрощення синтаксичної структури шляхом уникнення введення суб'юнктива: *Ils étaient dehors, debout sur le trottoir dans la nuit trouée par les enseignes au néon et les vitrines scintillantes, sentant le froid, mouillés de nouveau, mais maintenant comme extérieur à lui, comme s'il en était séparé, isolé, par une pellicule étanche et imperméable. Tout en ayant connaissance de l'air glacé, il était à l'abri et au chaud.*

Претекстуальне поліпредикативне висловлення є ускладненою дієприкметниковими зворотами (*sentant le froid, mouillés de nouveau*) та розширеною пасивними конструкціями (*nuit trouée par...*, *il en était séparé, isolé, par une pellicule étanche et imperméable*) мовленнєвою інновацією. Отже, письменник обирає звужену синонімічну побудову згідно з комунікативним наміром уникнути структурно-семантичного «перевантаження» ко(н)тексту.

(12) *Aussitôt assise, elle commanda un troisième whisky* (de Villiers, 1972, p. 112)

Наведене МПВ формується за такою схемою: D + Gr + S + P + C, тобто містить ініціальний стимулятор (*aussitôt*), який мовець вживає для передачі

безпосередньої послідовності подій. Синонімічний ряд двобазової дієприслівникової мовленнєвої інновації виглядає так: *aussitôt qu'elle se fut assise* (стрижнева структура) → *aussitôt qu'assise* (приблизна структура) → *aussitôt assise* (адекватна структура). Первинна підрядна пропозиція ускладнює висловлення передминулим часом та повторною актуалізацією референта *Birgitta: Aussitôt que Birgitta (elle) se fut assise, elle commanda un troisième whisky*. Приблизна структура, з одного боку, перевантажує МПВ структурно та семантично надлишковим конектором *que*, а з іншого боку, не є притаманною ідіостилю автора: (...) *Maussade, elle ramena sur elle, les pans de sa poussetine, cachant ses cuisses. (...) Excitée par l'alcool, elle sentit une onde significative lui secouer le ventre*. Отже, ко(н)текстуально преференціальною опцією видається аналізована дієприслівникова синонімічна синтагма.

Висновки

Дієприслівникові та суб'єктні дієприкметникові синонімічні синтагми становлять одно- та двобазові трансформи системних підрядних та сурядних пропозицій, які мовець реалізує для розвантаження ко(н)тактного та/або дистантного ко(н)текстів, запобігання реактуалізації певних референтів, або ж є однією з характеристик ідіостилю письменника. Адресат як інтерпретатор повідомлення зворотно реконструює первинну та всі можливі вторинні синонімічні структури з метою визначення ступеня пертинентності всіх мікрополів ФСП СС у певному ко(н)тексті шляхом лінгвістичного експерименту.

Перспективним для подальшого дослідження обраної проблематики вважаємо вивчення структурних та семантичних особливостей поліпредикативних висловлень із дієприслівниковими та об'єктними (тими, що відносяться до додатка) дієприкметниковими синонімічними синтагмами.

Список використаної літератури

- Гулыга, Е. В. (1971). *Теория сложноподчинённого предложения в современном немецком языке*. Москва: Высшая школа.
- Дейк, Т. А. ван. (1989). *Язык. Познание. Коммуникация*. Москва: Прогресс.
- Маслов, Ю. С. (1975). *Введение в языкознание*. Москва: Высшая школа.
- Муллахметова, Г. Р., Молостова, Е. П. (2013). Длительные глагольные перифразы французского языка. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*, 7 (25), ч. II, 138–142. Тамбов: Грамота.
- Пешковский, А. М. (1927). *Принципы и приёмы стилистического анализа и оценки художественной прозы*. Москва: Гос. акад. худ. наук.
- Пиотровский, Р. Г. (1960). *Очерки по стилистике французского языка. Морфология и синтаксис*. Ленинград: Гос. учебно-пед. изд-во Министерства просвещения РСФСР.

- Шеремета, Н. В. (1965). *О средствах выражения способа действия в современном французском языке*. Дис. д-ра филол. наук: спец. 10.02.05 «Романские языки». Львов.
- Щерба, Л. В. (2004). *Языковая система и речевая деятельность*. Москва: Едиториал УРСС.
- Щербіна, Н. Л. (1999). *Синонімія синтаксичних зворотів і підрядних речень у сучасній сербській мові*. Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.03 «Слов'янські мови». Київ.
- Bally, Ch. (1926). *Le langage et la vie*. Paris: Payot.
- Chapsal, M. (1993). *Suzanne et la province*. Paris: Librairie Arthème Fayard.
- De Villiers, G. (1972). *L'homme de Kabul*. Paris: Plon.
- Duguël, A. (1995). *Le chien qui rit*. Paris: Éditions Denoël.
- Gavalda, A. (1999). *Je voudrais que quelqu'un m'attende quelque part*. Paris: Éditions "J'ai lu".
- Gineste, M.-D. (2003). De la phrase à la proposition sémantique: un point de vue de la psychologie cognitive du langage. *L'information grammaticale*, 98, 48–51. Paris: Peeters.
- Helbig, G., & Buscha, J. (2001). *Deutsche Grammatik*. Leipzig; Berlin; München; Wien; Zürich; New York: Langenscheidt-Verlag Enzyklopädie.
- Kehrer, B. (2012). *Poudre d'Afrique*. Paris: L'Harmattan.
- Laffitte, J. (1983). *Ceux qui vivent*. Paris: Éditions Hier et Aujourd'hui.
- Loti, P. (1986). *Pêcheur d'Islande*. Paris: Calmann Lévy.
- Sender, E. (2012). *Le sang des dauphins noirs*. Paris: Éditions XO.
- Simon, C. (1984). *Le sacre du printemps*. Paris: Calmann-Lévy.
- Simonay, B. (2009). *Les enfants du volcan*. Paris: Presses de la cité.
- Vargas, F. (2006). *Pars vite et reviens tard*. Paris: Éditions Magnard.
- Werber, B. (2015). *Les microhumains. Troisième humanité*. Paris: Albin Michel et Bernard Werber.

Abstract

Anastasiia Lepetiukha

MONOPREDICATIVE UTTERANCES COMPLICATED WITH SYNONYMIC GERUNDIAL OR SUBJECT PARTICIPIAL CONSTRUCTIONS (on the Material of Modern French Fiction)

Background. The monopredicative utterances complicated with synonymic gerundial or subject participial constructions are considered in this paper as monosubject discourse innovations with implicit-explicit or implicit-explicit + explicit predication with syntactical synonymy formed in surface stratum of consciousness of the language as the result of phenomenological transformation of primary (pivotal) propositions into secondary synonymic syntagms and propositions among which approximating, approaching, close, similar and co(n)textually adequate reduced (preferential) structures are distinguished.

Purpose of the paper is to establish the structural typology and to define the semantic peculiarities of monopredicative utterances with synonymic gerundial or subject participial phrases and to determine the level of co(n)textual pertinence of each member of virtual (linguistic) synonymic series.

Methods. In the analysis of monopredicative utterances with synonymic gerundial or subject participial syntagms, the methods of alternative linguistic experiment and of inverse reconstruction of systemic (linguistic) processes of transformation by the addressee are applied.

Results. This paper establishes the structural models of monopredicative utterances with synonymic gerundial or subject participial syntagms, elucidates their semantic values, determines the levels of co(n)textual pertinence of primary and secondary structures, and proves the adequacy of preferential option in the contact and distant co(n)texts.

Conclusions. Gerundial or subject participial synonymic syntagms are the one basic (with one terminal chain) and two basic (with two or more terminal chains) transformants of systemic subordinate and coordinate propositions used by the speaker to avoid: а) the overload of the co(n)text; б) the reactualization of some referents. The inverse reconstruction of language structures and the linguistic experiment (language game of addressee) allow to the recipient of information to interpret correctly the synonymic discourse innovation and to prove its co(n)textual pertinence. The perspective of the further studies is research of structural and semantic peculiarities of polypredicative utterances with gerundial and object participial synonymic syntagms.

Keywords: co(n)text, discourse innovation, gerundial construction, monopredicative utterance, pertinence, syntactical synonymy, subject participial construction.

Матеріал надійшов 15.12.2017